

Borbély Anna (szerk.):
Nemzetiségi nyelvi tájkép Magyarországon.
Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 2020.

2020-ban internetes felületen, pdf-formátumban,¹ Borbély Anna szerkesztésében jelent meg a Nyelvtudományi Intézet Többnyelvűségi Kutatóközpontjának kiadványa. A kötet a 2019 áprilisában ugyanitt rendezett Nyelv és kulturális találkozások a 21. századi tudásszervezésben című konferencia egyik alprogramjának (A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata – Magyarországi nemzetiségi körkép) 13 előadását tartalmazza. A kötet célja, hogy eddigi eredményeivel, hiányaival, számos problémás kérdésével, de a lehetséges továbblépések kijelölésével is megmutassa, hogyan jelenik, hogyan jelenhet meg a nyelvi tájképben a magyarországi nemzetiségek nyelve, kultúrája, identitása, attitűdje. Magyarország 13 nemzetisége közül 10 nyelvi tájképének kutatási eredményeiről olvashatunk a 15 szerző, szerzőpáros tanulmányában (beás: Gergye Eszter; bolgár: Menyhárt Krisztina; horvát: Bockovac Tímea – Várnai Zsuzsa; német: Erb Mária – Pachné Heltai Borbála; örmény: Avanesian Alex; roma: Rézműves Melinda; román: Borbély Anna; szerb: Lásztity Péró – Káplán Szófia; szlovák: Tuska Tünde – Uhrin Erzsébet; szlovén: Lukácsné Bajzek Mária; ukrán: Stefuca Viktória).

A kötet megjelenését – a jelzett pályázatok mellett – több és többféle előzmény tette lehetővé. Maga a 2019-es, Borbély Anna szervezte tudományos műhelykonferencia is egy újabb állomását jelentette annak a 2001-ben elindított együttműködésnek, melynek eredményeképpen az akadémiai intézet munkatársai a nemzetiségek kutatóival együtt vizsgálhatták a magyarországi kisebbségek nyelvhasználatát, nyelvi jelenségeit, s eredményeikről hazai és nemzetközi konferenciákon, fórumokon, tudományos műhelyekben számolhattak be. (Borbély Anna bevezető tanulmányában összefoglalja a magyarországi nemzetiségek közös és összehasonlítható nyelvészeti kutatásának két évtizedét, felsorolja fórumait, megadja bibliográfiáját.) Az együttműködés egyik legfontosabb, a továbblépést is biztosító eseménye volt 2011-ben a Magyarországi Kisebbségi Kutatóintézetek Platformja (MKKP) megalakulása. Az elméleti és módszertani

¹ http://www.nytud.hu/publ/nemzetisegi_nyelvi_tajkep/index.html

szempontból is fontos 2013-as tanácskozáson² főleg a határokon túli, különböző történelmi, nyelvi, kulturális háttérű kisebbségi közösségek vizuális nyelvhasználatának vizsgálatáról számoltak be a kutatók. A 2019-es műhelykonferencia már valamennyi előadásával a magyarországi nemzetiségek nyelvi tájképére fókuszált, más perspektívából feltárva a többségi és kisebbségi közösségek bonyolult, számos tényező által meghatározott viszonyát, a nyelvek státuszát. A most bemutatandó kiadvány a kutatóknak a témához kapcsolódó, igen jelentős számú publikációja (köztük a 20. Élőnyelvi Konferencia tudományos műhelyének előadásai, vö. Borbély 2020; Erb 2020; Pachné Heltai 2020; Tuska – Uhrin 2020) mellett a magyarországi vizuális nyelvhasználatot vizsgáló együttműködés első önálló tanulmánykötete.

A *Nemzetiségi nyelvi tájkép Magyarországon* kötet cím előlegezi, hogy a tudománytörténeti előzményekről, az 1997 (Landry – Bourhis) óta számon tartott nyelvítájkép-kutatások egyre bővülő elméleti, terminológiai, tematikai és módszertani kérdéseiről is átfogó képet kapunk. Az újabb megközelítések közül azt, hogy „a nyelvi tájkép többnyelvű és multimodális repertoár; kommunikációs eszközként használható” (vö. Borbély, 61) vagy „a nyelvi tájkép összetett, dinamikusan változó jelenségként, állandóan újrakonstruálódó diskurzus eredményeként ragadható meg” (vö. Bockovac – Várnai, 40), a kötet tanulmányai igazolják.

A nyelvi tájképet formálisan törvényi rendeletek határozzák meg: Magyarországon a 2011. évi CLXXIX. törvény rendelkezik a nemzetiségekről, a nemzetiségek jogairól, a helység- és utcaneveket, közhivatalokat megjelölő táblák feliratairól. (Lásztity Péro és Káplán Szófia a nemzetiségi település- és utcanevek használatának történetét is áttekinti az 1898-as magyarosítási törekvésektől a 20. századi központi ideológiai hangsúlyokat érvényesítő, a helyi hagyományokat háttérbe szorító tendenciákon át, az 1958-tól már lehetséges, de valójában csak az 1970-es évektől felgyorsuló kétnyelvű feliratok megjelenésén keresztül a 2011-es törvényig, vö. Lásztity – Káplán, 125–127.) A kötet tanulmányai idézik a törvény adta lehetőségeket, de több szerző látatja az ellentmondásokat, „mutatja a törvényi rendeletek érvényesülését és egy nyelv tényleges arculatát” (Gliha et al. 2016: 8 – idézi Lukácsné Bajzek, 150).

Borbély Anna bevezető tanulmányában szintén szól a nemzetközi szakértői bizottságok azon véleményéről, „hogy a törvényi keretekhez vi-

² A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata: Kárpát-medencei kisebbségi körkép, <http://www.nytud.hu/nyelvitajkep/program.html>

szonyított magyarországi nemzetiségi nyelvek használatára vonatkozó gyakorlati végrehajtás javításra szorul” (Borbély, 9). A törvények adta lehetőségek és azok megvalósítása közötti nem teljes megfelelés a nyelvi tájképek esetében is felveti a *de jure* és a *de facto* ellentétét (vö. Rézműves, 215). Különösen igaz ez a többi magyarországi nemzetiségi nyelvtől eltérő történetű, azokkal összehasonlítva sztenderdizációs és presztízsbeli különbségeket mutató, „kétoldali elfogadást váró” romani és beás nyelvek esetében. (Ehhez vö. „...a hivatalos dokumentumok szintjén sincs kellőképpen tisztázva, hogy Magyarországon legalább [...] két csoport és két nyelv van: a romák, akik a romani nyelvet beszélik és a cigányok, akik a beás nyelvet”; Gergye, 109.) Idézhetjük Rézműves Melinda (nem csak a romani és beás nyelvre vonatkoztatható, a kötet több tanulmányából is kiérezhető) kérdéseit: „Miért nem lehet a nemzetiségi jogoknak a gyakorlatban teljes mértékben érvényt szerezni? Az erre vonatkozó rendeletek, előírások betartása, alkalmazása ma kinek lenne a feladata?” (Rézműves, 209). A kérdések egyikére („...kinek lenne a feladata?”) maga a szerző is válaszol: „A nyelvi tájképet alakító legfontosabb szereplők általában az államigazgatás, az önkormányzatok és azok intézményei, továbbá a vállalkozói és a civil szféra” (Rézműves, 215). Több szerző külön is hangsúlyozza a nemzetiségi önkormányzatok szerepét. (Vö. pl. „A helyi nemzetiségi önkormányzatok lehetővé teszik a szimbolikus politikai reprezentációt még akkor is, amikor a demográfiai arányok jelentősen lecsökkennek [...] Lehetővé teszik, hogy a [...] közösség részt vegyen a döntéshozatal folyamatában az őket érintő kérdésekben, így a helyi nyelvi tájképet érintő döntésekben is”; Lásztity – Káplán, 132.)

Lásztity Péro és Káplán Szófia a magyarországi szerb nyelvi tájkép vizsgálatakor kérdőíves felméréssel a település és a helyi nemzetiségi közösség vezetőinek attitűdjét is elemezte. A szerzők rámutatnak, hogy már maga a kutatás, a felmérés is „aktivításra sarkallt”, hiszen „a nyelvi tájképben a nemzetiségi hagyományok megjelenítésének a hiányát nem a negatív előítéletek motiválják, inkább egyfajta érdektelenséggel és tájékozatlansággal kell számolnunk” (Lásztity – Káplán, 146). Ugyanakkor a problémák érzékeltetése mellett valamennyi szerző több példát mutat be a nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek, egyesületek összefogásának eredményeiből. A kutatások és az együttműködés folytatásának reményében soroljunk is fel ezekből! Így az örmény kőkeresztek, az örmény genocídium 100. évfordulója (magyarországi és európai örmény közösségek, örmény apostoli egyház, városvezetőségek); horvát digitális archívum, nemzetiségi közösségi temetők fenntartása és védelme-projekt

(Magyarországi Horvátok Tudományos Kutatóintézete); a kétegyházi román Gyűjtemények Háza (civil kezdeményezés), a méhkeréki ortodox hittanterem (magyarországi román ortodox egyház, iskolavezetés); magyarországi német tanösvények (Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, települési német nemzetiségi önkormányzatok); „Ulmi gálya” (Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja, magyar, osztrák, német magánszemélyek, magyarországi német egyesületek, önkormányzatok); véméndi beás-magyar nyelvű kopjafa, emlékmű (civil összefogás, településvezetők); a rábavidéki szlovének lakta területen turisztikai információk (uniós projektek); rendezvények plakátjai (Budapesti Szlovének Egyesülete, Rábaközi Szlovén Nyugdíjas Egyesület, Rába-vidéki Szlovén Kulturális és Turisztikai Egyesület); a bolgárkertészeten emléket állító köztéri alkotások, Cirill és Metód szobra (bolgár kisebbségi önkormányzatok, Bolgár Országos Önkormányzat); Hodászi Roma Tájház (civil kezdeményezés), Nagyapám Kincse Program roll-up-jai (Közművelődési és Vidékfejlesztési Programiroda Egyesület); ukrán emléktáblák, szobrok, az Ukrán Ehínség Áldozatainak emlékművei (Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület, ukrán nemzetiségi önkormányzatok, Dunaferr Zrt.); Békéscsaba szlovákok általi újratelepítésének 300 éves jubileumi ünnepe (képviselőtestület, emlékbizottság, nemzetiségi önkormányzat, Csabai Szlovákok Szervezete, Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete).

„A nemzetiségek történelmi, nyelvi, kulturális, társadalmi és demográfiai szempontból eltérnek a többségtől éppúgy, mint egymástól, és ugyanígy van ez a nyelvi tájképüket illetően is” (Borbély, 10). Mindez kijelöli a vizuális nyelvhasználat interdiszciplináris megközelítésének szükségességét, az alkalmazott módszerek változatosságát. Ennek megfelelően a tanulmányok többségében olvashatunk az adott települések múltjáról, korábbi etnikai viszonyairól, az egyes nemzetiségek földrajzi elhelyezkedéséről, történelméről (többek között az örmények vagy bolgárok eddig kevésbé kutatott betelepüléséről). Tanulmányozhatjuk a demográfiai adatok alakulását (legrészletesebben a horvátok, szerbek, szlovákok, bolgárok esetében); betekinthetünk a nemzetiségek kulturális életébe (pl. örmény, német, roma, ukrán irodalom, szlovák egyházi énekek, roma kulturális jelképek); életmódbeli sajátosságaiba (pl. Bolgárkerék-emlékmű, ivókutak; jellemző, hagyományos foglalkozások a német tanösvényeken). Megismerkedhetünk a helyi hagyományok őrzésének lehetőségeivel (pl. roma fálvédők, fafaragás, román falfestés, sokác textília stb.).

A tanulmányokban a nyelvi tájkép számos (kommunikatív és szimbolikus funkciójú) eleme jelenik meg. A hagyományosabb (pl. a közterüle-

tek, közintézmények hivatalos elnevezései; mikrotoponimák; szobrok, emlékművek; temetkezési, vallási helyszínek; információs, turisztikai táblák), a kötetben sokféle módon, sokféle szempontból elemzett elemek mellett említünk meg néhányat a tanulmánykötetben bemutatott különlegesebb nyelvtájkép-összetevőkből is! Ilyen a Borbély Anna által vizsgált, „szemiotikai asszemblázsnak” tekinthető Gozsdu-udvar, „ahol feliratok, emléktáblák, intézmények, objektumok, emberek stb. állnak össze, kimutathatóan rejti/őrzi a társadalom időben egymásra rakódott rétegeit, »diverzitás-fedvényeit«” (Borbély, 69).

Erb Mária a nemzetközi minta alapján megvalósult, komplex megjelenésű és funkciójú tanösvényeket mutatja be. A nyolc magyarországi német tanösvény mint „speciális ismeretterjesztő forma” kétnyelvű tábláival, kísérőfüzeteivel, installációival a helyi kötődés és regionális identitás erősítését szolgálja. A településeken belüli tanösvények mindegyike rendelkezik valamilyen vezérmotívummal, mottóval, amelyeket – önmagukat is jellemezve – az adott német nemzetiségi közösségek maguk határoztak meg (pl. szőlőművelés, bányászkultúra, de elvontabbak is, pl. nádasi néplélek, erények, idő, gyökerek; vö. <http://www.lehrpfad.hu>). A bajai országos magyarországi német tanösvény „A múltnak jövője van” jelszavával az Ulmi gálya hordozta „szimbolikus potenciálra” alapozva és azt sok tartalommal kiegészítve a magyarországi németeket összekapcsoló jellemzőkre épít (Erb, 90–104).

Békéscsaba szlovákok általi újraalapításának 300 éves jubileumi ünnepségsorozata az ún. személyközi terek (amelybe a rendezvények is beletartoznak) dimenzióinak vizsgálatára adott lehetőséget. Tuska Tünde és Uhrin Erzsébet a nyelv választás, a nyelvi hierarchia, a szabályozások szempontjából elemezte az ünnepségsorozat előkészületeit, meghívóit, programfüzeteit; a szlovák nyelv reprezentációján kívül a nyitóünnepség, a felvonulás, a templom újrászentelése, a különböző műsorok, beszédek, sőt az ünnepségre készített ajándéktárgyak szlovák elemeit, szlovák vonatkozásait (Tuska – Uhrin, 249–258).

A dicséretes példák mellett azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat az adatokat, megállapításokat sem, amelyek – megoldást is sürgetve – a nemzetiségi nyelvi tájkép elemeinek csökkenő számát, hiányát mutatják (vö. pl. Lásztity – Káplán, 146; Lukácsné Bajzek, 162; Menyhárt, 175). „Hodászton a közhivatalokon nincsenek romani nyelvű feliratok, ahogyan nincsenek utcanév- és falunévtáblák sem. Romani nyelvű feliratok sem az iskolában, sem a két óvodában nem találhatók” (Rézmű-

ves, 215). Szintén a nemzetiségi nyelvi feliratok hiányáról szól Tuska – Uhrin (243).

A tanulmányok többségében szükségszerűen felvetődik a nyelvi tájképben megjelenített nyelvek/nyelvváltozatok milyenségének, presztízsének kérdése. Az egyik legfontosabb, hogy a virtuális nyelvhasználat eszköze az anyaország mai, kodifikált szabályrendszerű és helyesírású standard nyelvváltozata-e (esetleg mégis a normától eltérő formában), vagy az attól térben és időben elkülönült és elkülönülő helyi, kisebbségi nyelvjárás. Az előfordulást a kronológián kívül, valamint a nyelvi tájkép kommunikatív, illetőleg szimbolikus funkcióján túl számos – a fentiekben is vázolt – tényező befolyásolhatja, valószínűleg nemzetiségi nyelvenként, településenként, közösségekként más és más jellemzőkkel. Lukácsné Bajzek Mária (152–162) a rábavidéki szlovének mentális és valóságos nyelvi tájképének ellentmondásairól ír. A 20. század eleji nyelvi állapotot megőrző rábavidékiek mentális nyelvi tájképében (a sírfeliratok [Gáj-féle helyesírással is], a temetői sírversek, de a napjainkban is dokumentálható, a helyi nyelvjárásban írt magánhirdetések tanúsága szerint is) más él, mint amit a mai szlovén helyesírási és nyelvi szabályok szerint megalkotott település- és köztisztviselési nevek, plakátok (157) jelezte nyelvi tájkép mutat. Adott tehát a feladat: az „elidegenítő elemek” helyett „a szlovén nyelvhasználat ösztönzéséhez [...] fel kellene használni a mentális térképeket” (Lukácsné Bajzek, 162), s „amennyiben a nyelvi tájképben széleskörűen megjelenne a szlovén nyelvjárás, segítségével közelebb lehetne vinni az unokákat a nagyszüleik anyanyelvéhez” (uő, 163). A rábavidéki temetők sírfelirataihoz hasonlóan a mentális és a valóságos nyelvi tájkép különbségeit hordozzák a hodászi roma temető feliratai is, amelyeken – a hivatalos névhasználatától eltérően – az elhunytak becenevei, ragadványnevei is megjelennek: „... ezek kötik igazán az embereket, a közösség tagjait az elhunythoz” (Rézműves, 221). De több, az identitást erősítő kezdeményezésről is beszámolnak a szerzők. Például „a horvát nyelvűek között több olyan feliratot is találunk, amelyek nem a horvát köznyelvi normának megfelelően, hanem a magas presztízsértékű helyi tájnyelven íródtak” (Bockovac – Várnai, 48, 52, 55).

Erb Mária mutatja be, hogy a német tanösvények egyik kísérőfüzetében „a szüretnél használatos szerszám, eszköz rajza, valamint ezek megnevezése helyi nyelvjárásban és a német standard nyelvváltozatban szerepel, ezeket kell megfeleltetni egymásnak” (Erb, 97). A békéscsabai ünnepségsorozatra olyan pólókat nyomtattak, amelyeken a helyi szlovák nyelvváltozat szavai, kifejezései jelennek meg (Tuska – Uhrin, 255).

Pachné Heltai Borbála azt emeli ki, hogy „a német nemzetiségi iskolákban jó lehetőséget kínálnak a helyi német változatokat beemelő feladatok a nyelvi játékra és a nyelvi változatosság tudatosítására”, ezek összekapcsolhatják „a gyerekek mindennapi élményeit az iskola világával” (Pachné Heltai, 196). A szerző eredményei arra is felhívják a figyelmünket, hogy a német (és minden bizonnyal más) nemzetiségi fiatalok „mentális és valóságos nyelvi tájkép”-hez kapcsolható attitűdje mintegy fordítottja az idősebb, a szlovén nemzetiségieknél elemzettekének, hiszen náluk „a helyi változat azonosítódik »furcsa«, »érdekes« változatként, míg a tankönyvben megjelenő sztenderd a normaként, amihez minden mást viszonyítunk” (Pachné Heltai, 196).

A fenti megállapítások alapján itt kell szólnunk arról, hogy a tanulmányok rávilágítanak arra, az egyes közösségek (ill. az interjúzás módszerével az egyes beszélők) nyelvi tájképhez kapcsolódó nyelvi ideológiája milyen nyelvi és nyelven kívüli összefüggéseket tár fel a települések szociolingvisztikai sajátosságairól, a többségi és nemzetiségi csoportok együttélésének milyenségéről, hierarchiájáról; továbbá hogyan kapcsolódik mindez nyelvpolitikai kérdésekhez, s hangsúlyozottan a nyelvörzés, a nyelvmegtartás, a nyelvcsere problematikájához (vö. pl. Bockovac – Várnai, 39; Gergyé, 108; Lukácsné Bajzek, 160; Pachné Heltai, 187; Tuska – Uhrin, 242). A nyelvi ideológiák „egy-egy közösségben rendszerint nem vagy nem mindig tudatosak, azaz a közösség tagjai nem feltétlenül beszélnek róluk explicit módon” (Pachné Heltai, 187), de a nemzetiségi nyelv nyelvi tájképben megjelenő, vizuálisan is magas presztízse jelentős mértékben hozzájárulhat a nyelvmegtartáshoz. Fontos hangsúlyozni, hogy a vizuális nyelvhasználat vizsgálata oda-vissza ható eredményeket hozhat: „az adott nyelv helyzetének, beszélői attitűdjének pontos ábrázolását nagyban árnyalhatja, új adalékokkal színesítheti... És fordítva is így van, egy kisebbségi nyelv, kultúra, közösség láthatósága nemcsak mutatója, hanem mozgatórugója is vitalitásának, erejének, fenntartásának, terjedésének” (Bockovac – Várnai, 40; erről a kérdéskörrel ld. még pl. Erb, 104; Lásztity – Káplán, 125; Rézműves, 225).

Ha figyelembe vesszük – többek között – a magyarországi nemzetiségek demográfiai adatainak, a nyelvcsere több szerző által is említett folyamatának alakulását vagy a fiatalok – fent is jelzett – attitűdjét, természetesnek és indokoltnak tarthatjuk, hogy a nyelvítájkép-kutatások kiemelt eleme lehet az iskola, az *iskolai nyelvi tájkép*. Jelen kötet több tanulmányának szerzője kutatásai előzménye vagy eredményei kapcsán utal a nyelvi tájkép és az oktatás összefüggéseire (vö. Erb, 106; Lukácsné

Bajzek, 152, 163; Rézműves, 212, 213), három tanulmány pedig részletesen mutatja és elemzi az iskolai vizuális nyelvhasználat eredményeit, hangsúlyozza meghatározó oktatási erőforrás voltát, a nyelvi és kulturális szocializációban betöltött, identitásformáló szerepét; felhívja a figyelmet arra, hogy „jelentőségét széleskörűen, társadalmilag ismertté kell tenni” (Borbély, 86).

Borbély Anna (69–86) a méhkeréki román nemzetiségi kétnyelvű általános iskola külső és belső tereinek és ortodox hittantermének vizuális elemeit az iskolai műveltség és a román nyelv használata szempontjából mutatja be alulról felfelé (a tanulók szempontjából) és felülről lefelé mutató aspektusból (a tanárok iskolai tájképet alakító szerepe szerint). Tér-idő-szereplők konstellációjában megvalósuló terepmunkájában többféle módszerrel (pl. fényképezés, diskurzusadatok) dolgozott. Az énkép-rajzok, önértékelések, vizuális dizájnok stb. elemzése számos tanulással szolgál: elsősorban a diákok személyiségének fejlesztési lehetőségeit, a román nyelv jelenlétét, az iskola utáni társadalmi életre való felkészítést mutatja. A gyerekek eszközein, de az utcai táblákon is megragadható a transzlingvális beszédmód.

Gergye Eszter (108–119) a pécsi egyetem Romológiai Tanszékén, a Gandhi Gimnáziumban, a kétújfalui általános iskolában és egy komlói tanodában végzett – a bikulturális szocializáció elméleti hátterére épülő – kutatásai alapján mutatja be a szimbolikus és oktatási, nevelési funkciójú nyelvtájkép-elemeket. Kutatásának kiinduló tézise: a Magyarországon beszélt beás és romani „nyelv fennmaradásának és presztízsének kulcsfontosságú kérdése, hogy megjelennek-e a többségi társadalom által is fenntartott formális terekben” (Gergye, 109). Kutatási kérdései: hogyan, milyen mértékben és minőségben jelennek meg azok; pozitív hatással vannak-e a roma és a cigány gyerekek iskolai sikerességére; formálják-e a többségi társadalom pozitív attitűdjét?

Pachné Heltai Borbála (185–207) Geresdlakon, a német nemzetiségi általános iskolában megtalálható nyelvi és más vizuális elemek tipikus üzeneteit vizsgálta. A nyelvi tájképet a tanulás segédeszközeként, az iskola és az iskolán kívüli világ összekötőjeként, „kulturális kapocsként” és a személyközi kapcsolatok formálójaként elemzi, nagyon sok példát, tanácsot adva a tanulók és a tanárok munkájához. „... az iskola falaira, tereibe kerülő dekorációs és szemléltető eszközök nem pusztán merev háttérként szolgálnak, hanem a mindennapi oktatási gyakorlatok függvényében explicit vagy implicit módon formálják a diákok, pedagógusok elgondolásait nyelvekről, tanulásról, társas világról!” (Pachné Heltai, 207).

A *Nemzetiségi nyelvi tájkép Magyarországon* című tanulmánykötet kiváló mutató a nem nagy múltra visszatekintő, de máris jelentős eredményeket felmutató nemzetiségi nyelvtájkép-kutatásból. A szerzők a legújabb elméleti és módszertani háttérrel tárják fel a többségi és a kisebbségi nemzeti közösségek együttélésének jellemzőit, sok – az új kutatási terület adta – lehetőséggel, szemponttal kiegészítve a nyelvek státuszáról, vitalitásáról, a közösségek attitűdjéről való ismereteinket. A szerkesztőt idézve: „Előtérbe kerülnek emellett a nemzetiségi nyelvi tájképhez kapcsolódó jövőbeli feladatok is, amelyek megvalósítása erősen függ a nemzetiségi nyelvek folyamatos és szisztematikus menedzselésétől” (Borbély, 12). A recenzens nem vállalkozott, nem is vállalkozhatott minden tanulmány részletes bemutatására, az egyes kutatásokban található számtalan értékes, izgalmas eredménnyel való megismerkedés lehetőségét meghagyja a kötet olvasóinak. Nem fognak csalódni.

Irodalom

- Borbély Anna (2020), Többs nyelvű és multimodális repertoár – a budapesti románok nyelvi tájképéről. In: Heltai – Oszkó, 402–417.
- Erb Mária (2020), Történelem és sors a nyilvános térben: betelepülési emlékművek magyarországi német településeken. In: Heltai – Oszkó, 418–439.
- Heltai János Imre – Oszkó Beatrix (szerk.) (2020), Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül. Válogatás a 20. Élőnyelvi Konferencia (Budapest, 2018. augusztus 30. – szeptember 1.) előadásaiból. Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Landry, Rodrigue – Bourhis, Richard (1997), Linguistic landscape and ethno-linguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 23–49.
- Pachné Heltai Borbála (2020), A szemiotikai tájkép szerepe a kommodifikációs folyamatokban. In: Heltai – Oszkó, 440–453.
- Tuska Tünde – Uhrin Erzsébet (2020), A 300 éves Békéscsaba rendezvénysorozatának nyelvi tájképe. In: Heltai – Oszkó, 454–463.

P. LAKATOS ILONA

Nyíregyházi Egyetem
Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet